

“Pseidozaļā” reklāma un pārmērīgs patēriņš - modes industrija joprojām rada problēmas

Avoti: Ziemeļvalstu Padome un Ziemeļvalstu informācijas vietnes

Dažas no pasaules lielākajām modes ķēdēm atrodas Ziemeļvalstīs, taču to panākumi rada arvien lielākas vides problēmas. Modes industrija nepārtraukti palielina ražošanas apjomus, bieži izmantojot materiālus ar īsu kalpošanas laiku, un liela daļa tekstilizstrādājumu nonāk atkritumu poligonos. Lai gan zīmoli bieži reklamē savus produktus kā ilgtspējīgus, kritiķi brīdina par plaši izplatītu nepatiesu „zaļo” reklāmu, kas patiesībā ir t.s. *“greenwashing”*. Patērētājiem kļūst arvien grūtāk izprast, kas patiesībā ir videi draudzīga izvēle. Saskaņoties ar šo situāciju, jautājums nav tikai par to, kas ir jāmaina. Mums ir arī jājautā, kurš par ko ir atbildīgs.

Ziemeļvalstu Padome vienbalsīgi pieņēma ieteikumu, lai padarītu modes industriju videi draudzīgāku. Tajā aicināts valstu valdības nodrošināt patērētājiem labāku informāciju, cīnīties pret maldinošu mārketingu un „zaļmazgāšanu” modes industrijā, kā arī garantēt labus darba apstākļus tekstilrūpniecībā. Ziemeļvalstu Jaunatnes padome izstrādāja sākotnējo priekšlikumu, kuru pēc tam izskatīja Ziemeļvalstu Padomes Komiteja ilgtspējīgam Ziemeļvalstu reģionam.

Ziemeļvalstu patērētāji ir galvenie “vainīgie”, ja runa ir par apģērbu. Ziemeļos pērk vairāk uz vienu iedzīvotāju nekā vidēji pasaulē, un tikai neliela daļa no tā, ko ziemeļvalstu iedzīvotāji ziedo pārstrādes programmām, tiek atkārtoti izmantota Ziemeļvalstīs. EEA ziņojumi liecina, ka liela daļa nevajadzīgo tekstilizstrādājumu tiek nosūtīta no valstīm ar augstiem ienākumiem uz valstīm ar zemiem ienākumiem (1,7 miljoni tonnu 2019. gadā). *McKinsey* pētījums arī liecina, ka apģērbu uzvelk vidēji 7 -8 reizes, pirms to izmet. Mazāk nekā 1 % no tā, ko izmet, tiek pārstrādāts aprites ciklā.

Šī situācija mudināja Ziemeļvalstu Jaunatnes padomi, forumu, kas apvieno reģiona politisko organizāciju jaunatnes nodaļas, aicināt rīkoties. Lone Kristiansena, Ziemeļvalstu Jaunatnes padomes

locekle norāda: “Lielākā daļa patērētāju vēlas izdarīt ilgtspējīgākas izvēles, bet saprast, kas ietilpst produktos, ir pārāk grūti. Mēs nevaram gaidīt, ka indivīdi zinās visu par visu ražošanas ķēdi. Ir pienācis laiks izveidot caurskatāmāku sistēmu, kas palīdzētu patērētājiem pieņemt labākus lēmumus.”

Vai atbildība jāuzņemas ražotājiem?

Pasaulē mēs ražojam lielus apjomus jaunu tekstilizstrādājumu, no kuriem 62 % ir izgatavoti no sintētiskiem materiāliem, kas iegūti no fosilā kurināmā, kas ietekmē klimatu un CO2 emisijas. Zemas kvalitātes izstrādājumi ātri nolietojas, tāpēc to masveida ražošana palielina patēriņu un kaitē videi un klimatam. Eiropā mēs katru gadu sadedzinām līdz 600 000 tonnu tekstilizstrādājumu. Eiropas tekstilizstrādājumu stratēģija - Atkritumu pamatdirektīva: „Ilgtspējīgāka dabas resursu izmantošana” - cenšas panākt ražotāju atbildību un noteikt prasības, lai samazinātu milzīgos apģērbu daudzumus, kas tiek ražoti, iznīcināti un eksportēti. Pēc direktīvas pieņemšanas 2024. gadā sekoja aicinājums uz Ziemeļvalstu sadarbību, lai izstrādātu „principus tekstilizstrādājumu ražotāju atbildībai”.

Ir svarīgi, lai patērētāji būtu labāk informēti

Ja mēs vēlamies zaļāku un ilgtspējīgāku modes nozari, jāpalīdz patērētājiem vieglāk noteikt, vai produkti ir ražoti no atbildīgākiem, ilgtspējīgākiem materiāliem, lai viņi varētu izdarīt apzinātu izvēli. Pārāk bieži modes nozares „zaļmazgāšanas” aktivitātes un maldinošais mārketingš liek patērētājiem iegādāties produktus, kas nav īpaši ilgtspējīgi.

Šī gada septembrī stājas spēkā jauna Eiropas direktīva, kuras mērķis ir nodrošināt patērētājiem vairāk informācijas par produktu ilgtspējību. Šī ir problēma, kas jārisina arī Ziemeļvalstīm. Iespējams, mums jau ir nepieciešamie instrumenti, un tie vienkārši jāizmanto pareizi.

Vai šeit varētu palīdzēt Ziemeļvalstu „Swan” ekomarkējums?

1989. gadā Ziemeļvalstis izveidoja brīvprātīgu ekomarkējuma sistēmu - Ziemeļvalstu „Swan” (“Gulbis”) ekomarkējumu, par kuru tagad zina 97 % reģiona iedzīvotāju. „Swan” ir Ziemeļvalstu oficiālais ekomarkējums un viena no stingrākajām vides sertifikācijas formām pasaulē. Vai tas varētu būt risinājums

apģērbu, tekstilizstrādājumu un ādas izstrādājumu jomā? Tekstilizstrādājumi ar Ziemeļvalstu „Swan” ekomarkējumu jau ir pieejami tirgū, tomēr salīdzinoši maz Ziemeļvalstu apģērbu zīmolu ir ieguvuši šo sertifikāciju, kas liek aizdomāties, ņemot vērā to, cik daudz modes gigantu šeit ir bāzējušies. Ziemeļvalstu patērētāji uzticas šim ekomarkējumam, kas redzams uz plaša preču klāsta, tostarp papīra, tīrīšanas līdzekļiem un personīgās higiēnas precēm. Rina Ronja Kari, komunikācijas vadītāja, *Ecolabelling Denmark* informē: “Aģentūras *Opinion* veiktā aptauja liecina, ka 8 no 10 Ziemeļvalstu patērētājiem, kurus interesē apģērbs, izvēlētos apģērbu un tekstilizstrādājumus ar „Swan” markējumu, ja tie būtu pieejami. Vairāk nekā puse pat būtu gatavi par tiem maksāt vairāk. Pastāv potenciāls šo markējumu izmantot plašāk modes nozarē. Pieprasījums ir, un patērētāji jau uzticas šim markējumam.”

Ziemeļvalstu „Swan” ekomarkējums ir neatkarīga trešās puses sertifikācijas sistēma, kas nosaka prasības attiecībā uz produktu visu dzīves ciklu. Tekstilpreču gadījumā tas ietver stingrus kritērijus, lai nodrošinātu, ka tās ir paredzētas pārstrādei. Tekstilpreču ražošanā izmantotajām ķīmikālijām jāatbilst stingriem vides un veselības standartiem, un tās nedrīkst saturēt plastmasu vai tikai dekoratīvus komponentus.

Ražotājiem ir jāaprēķina mikroplastmasas daudzums, kas atbrīvojas, mazgājot sintētiskos tekstilizstrādājumus; tiem ir aizliegts sadedzināt nepārdotās drēbes; tiem ir jāievēro konkrētas prasības attiecībā uz šķiedrām; un tiem ir jāievēro ANO (ILO) konvencijas par darba ņēmēju tiesībām.

Ziemeļvalstu ekomarkējuma tīmekļa vietnē ir atrodami sertificētie tekstilizstrādājumi un dāņu uzņēmuma *Dilling* veiktais darbs saistībā ar šo sistēmu un ieguvumiem, ko tā tiem ir devusi.

Ziemeļvalstu ekoloģiskās zīmes tekstilizstrādājumu īpašības

Tiem jābūt izgatavotiem no šķiedrām, kas ir bioloģiskas, pārstrādātas vai iegūtas no atjaunojamām izejvielām. Tiem jāatbilst arī konkrētiem vides standartiem.

Lai padarītu notekūdeņus tīrākus, visām tekstilizstrādājumu ražošanā izmantotajām ķīmiskajām vielām jāatbilst stingriem vides un veselības standartiem. Tas ir izdevīgi gan ražotājiem, gan patērētājiem. Aizliegtās ķīmiskās vielas ietver endokrīnās sistēmas darbību traucējošas vielas un vielas, par kurām ir aizdomas, ka tās

traucē endokrīnās sistēmas darbību, un kuras ir iekļautas ES un valstu iestāžu sarakstos, kā arī antipirēnus, fluorētās vielas un antibakteriālas piedevas, tostarp nanodaļiņas.

Ražošanas procesā ūdens un enerģija jāizmanto efektīvi.

Lai nodrošinātu ilgu kalpošanas laiku, tekstilizstrādājumiem jāveic kvalitātes pārbaudes, tostarp attiecībā uz saraušanos, stiepšanos, krāsu un izturību.

Visām sastāvdaļām, piemēram, rāvējslēdzējiem un pogām, jāatbilst stingrām prasībām attiecībā uz svina saturu, un visām plastmasas detaļām jābūt bez ftalātiem. Un tajās drīkst būt tikai plastmasas detaļas bez ftalātiem.

Darba apstākļiem ražotnēs jābūt taisnīgiem un atbilstošiem ANO (ILO) konvencijām par darba ņēmēju tiesībām.

Lai novērstu pārprodukciju, ražotājiem nedrīkst sadedzināt nepārdotās preces vai izmest tās atkritumu poligonos.

Kas mums ir zināms par tekstilpreču ražošanu Ziemeļvalstīs

Ziemeļvalstu Ministru padomes Vīzija 2030 vērsta uz ilgtspējīgu resursu pārvaldību. Darbs šajā jomā ietver vairākus pētījumus par Ziemeļvalstu tekstila nozari un lielu aprites ekonomikas iniciatīvu, kurā tiek izvērtētas ilgtspējīgas vērtības ķēdes. Ziemeļvalstu Ministru padome apspriedīs Ziemeļvalstu Padomes ieteikumu saistībā ar tekstilpreču ražošanas aspektiem.

** **Ftalāti** ir ķīmisko vielu grupa, ko galvenokārt izmanto kā plastifikatorus, lai padarītu polivinilhlorīda (PVC) un citu plastmasu izstrādājumus elastīgus, mīkstus un izturīgus. Tā kā tie nav ķīmiski saistīti ar plastmasas matricu, tie laika gaitā viegli izdalās apkārtējā vidē. Ftalāti ir plaši izplatīti ikdienas patēriņa precēs. Ftalāti organismā nonāk caur pārtiku, ieelpojot putekļus vai absorbējoties caur ādu.*